

Pavle Zidar prehaja v tipologiji ljubezni, v njeni tipološki trojnosti, do nekaterih dednostnih teorij, tako značilnih za determinizem Emila Zolaja. Iz teoretiziranja poizkuša odkriti vzroke za določen pojav. Vzrok in pogoj je človek sam, njegov značaj, volja, zavest, izbiranje »moralnega pristopa do sebe.« Sanjska retrospektiva Tatjanine duhovne ljubezni, skrbno voden spominski dialog z Emilom, notranji monolog o medčloveških vezah, subtilnih komunikacijah, podzavesti, čutenju, hoče biti geneza »pravega« razmerja med moškim in žensko; do medsebojne zamenjave, darovanja, naselitve v drugem, do poroke in čiste ljubezni v pričakovanju materinstva in očetovstva.

Pavle Zidar stoji v Legendi trdno za določenimi življenjskimi načeli, pa čeprav jim hote vnaša stališčno protiigro, vendar le zato, da bi se skozi misel in prakso odkrila pravilnost lastnih spoznanj. Zato tekst povleče bralca za sabo in izziv potrditve in preverjanja tudi njegovih stališč in položajev. Legendo smemo imeti za miselno angažiran tekst z bolj ali manj razvidno himno pravi ljubezni.

IVO SVETINA, VAŠA PARTIJSKA LJUBEZEN, OČETJE!

Ali je potreben v četrto pesniško zbirko* Iva Svetine uvod ali ne in ali se s poezijo kot poezijo zaradi tega kaj zgodi, sta vprašanji, ki že na začetku našega zapisa o zbirki presegata zgolj zapis o knjigi. Avtorjev uvod »Zakaj samozaložba« ni samo opis geneze zbirke, povsem jasen in natančen, marveč se v njem skriva stiska mladega slovenskega pesnika, ki bi rad svojo pripravljeno zbirko izdal: »V tem času ponudim rokopis štirim slovenskim in trem založbam iz drugih republik. Od

vseh založb dobim na koncu negativen odgovor, kljub nekaterim zelo konkretnim zagotovilom, da bo knjiga lahko izšla, celo brez težav...« (str. 5). Zakaj strah slovenskih založnikov pred zbirko, ki nosi tako zanimiv naslov, da bi bralec, še preden bi zbirko prebral, pomislil: gotovo gre za izziv družbi, partiji, generaciji očetov... Seveda bi bil potem, ko bi bil zbirko prebral, presenečen, da se kaj takega v drobni knjižici ni in ni hotelo pojaviti, pa čeprav aludira na Lenina, partijo in komunizem. Se pravi, da je strah slovenskih založnikov resničen strah, samozaložba pa edini možen založniški način, hkrati s tem pa reklama in skrivnostno pričakovanje avtorjevih provokacij, ki jih nikjer ni in jih nepoučeni bralec tako rekoč mora pričakovati glede na samozaložbeni izid zbirke.

Uvod v zbirko prinaša pet citatov: iz proze starega Egipta, znani Platonov citat Za pesnike ni prostora v državi, citat o ustvarjanju lepih del iz Balzacovih Izgubljenih iluzij, citat sociologa Roberta Escarpita o srečnem ljudstvu brez literature in naposled izrek V. I. Lenina o glasbenem ustvarjalcu. Vsem citatom je skupna (če smemo iskati stično točko) zavest o meji in usodi umetniškega, zlasti literarnega ustvarjanja, o nepotrebnosti, brezkoristnosti tovrstnega delovanja, ki niti ni pravo delovanje, ampak oživiljanje nečesa brezpredmetnega, odvečnega, fiktivnega itd. Se pravi, da citati niso izbrani naključno, ampak stoji za njimi avtorjeva zavest o dvomljivem, Sizifovem, jalovem... početju, ki pa se mu resnični ustvarjalec za nobeno ceno ne more odreči, sicer bi tudi pričujoče Svetinove zbirke ne bilo. Svetinova zbirka Vaša partijska ljubezen, očetje! Herojska smrt življenja... aktualizira v besednem gradivu nekaj povsem različnih motivov: revolucija-Lenin, domovina-umetnost, erotika-ljubezen. Polarizacija revolucije in ljubezni, v prvem polu zgodovinsko-časovno determinira-

* (Ivo Svetina, Vaša partijska ljubezen, očetje!... Samozaložba 1976, opremil Bard Leundus, str. 88)

na z velikim simbolom oktobrske revolucije Leninom, v drugem z dvoplastno delitvijo med »zatrto« in »odprto« erotiko, osvobaja v očiščujočem aktu žara revolucije (duhovne, telesne, idejne) predvsem konvencionalne spone, meščanske institucionaliziranosti, ljubezenske zavrtosti. Nič takega ni več v poeziji Iva Svetine, kar bi še moglo ali hotelo zbuditi v bralčevi skušnji ostanke predvojne janzenistične spolne morale. Erotika iz Svetinovih tekstov gre v svoji odprtosti mimo teh možnosti (ta lastnost je že konstanta znotraj Svetinove poezije), ker je njen najgloblji vzgib in pobudnik moralno čist avtor, erotika pa splet čutno-čustvenih vezi v svobodi odstiranja tančic intimne. Zato gre Svetinova erotična poezija v zgodovini slovenske ljubezenske lirike v bistvu najdlje. Če si je morala ženska v poeziji prve povojne pesniške generacije na Slovenskem sama vzeti pravico in svobodo ljubezni, tudi v deklarativnem zagovoru enakopravnosti..., se je v Svetinovi poeziji ljubezenska tematika položila v čutila, v besedni vtis ljubezenskega razmerja, zato so odpadli prejšnji nosilci osvobajajočega procesa: ljubezen se v Svetinovih tekstih izgovarja sama, skozi opis, metaforo (nemalokrat zaradi inventivnega jezika povsem zakrije temo samo), jasno erotično voljo, izziv, vabilo, aluzijo (Trnovo), kar vse vodi v izoblikovanje netauirane erotike s prav tako leksiko. »Iz levjih las si se spustila name, polna barva / škrlatne vagine, negovana z dišečim sluzom, v solzah / zardevajoča, žareča koža, bela krizantema v ogrlici / prstkov; čebela ljubezni iz purpurnih panjev je tiho / brenčala v prozorni razpoki med stegni in grenkost / je padala v odprta usta najine mlade in šumeče vode. / Zajahala si moj polni in trdi penis, med belim vezenjem / asparagusa si ovlažila potemnelo Venerino sedlo, / razmikajoče se čokoladne sramne ustnice, narasle valove / smaragdne tekočine, sladke ko nož, ki se

molče zajeda / globoko v požrto hrano, v mehko sobo mesa, med kapljice / tihega življenja, v vampirskem mračku brsteče na žitu / dlak« (str. 16).

Tema revolucije z Leninom in Rusijo povezuje ljubezensko-erotično motiviko od začetka do konca zbirke. Kratki verzi, izseki iz Leninovega življenja, dajejo celoti dimenzijo časovno-prostorske konkretnosti, vendar v njeni intimno-življenjski dimenziji. Lenin ni več idejni borec zmagovite revolucije, ker je le-ta že za njim, zato ga je Svetina počlovečil, položil vanj intimne ljubezenske vezi do družine, domovine in naroda.

Domovina in umetnost-tretji motivni sklop v Svetinovi zbirki, dajeta avtorju možnost, da zavzema stališča v svojem lastnem odnosu do umetnosti — pisanja, odmevnosti literature, funkciji množične kulture v konkretnem slovenskem prostoru, zato se poetični jezik nekajkrat popolnoma odpre ideji in tezi: »... Kaotične blodnje, / moralčno iskanje novih gesel, gesla, ki razglašajo / »hozana« za neke struje v umetnosti in v miselnem / svetu, ki pa jutri kriče »križaj ga«, vse to je neogibno. / Vse tišji in dišeči so listi knjige, ki jo pišem.« (str. 61) ali pa: »... Umetnost pripada ljudstvu. S svojimi / najglobljimi koreninami mora prodreti prav v stržen / širokih delovnih množic. Te množice jo morajo razumeti in ljubiti... / « (str. 86).

V dveh obsežnih tekstih: Sončne ure mojega čudežnega življenja (poetika) in histerično poročilo o histeriji, imenovani poezija je Ivo Svetina aktualiziral svoj literarni program in poetiko. V prvem tekstu — deseti točki svoje poetike deklarira Ivo Svetina svojo poezijo kot: »To bo svobodna literatura, ker ne bo služila prenasičeni junakinji in ne zgornjim desetisočem, ki se dolgočasijo in mučijo zaradi svoje rejenosti...« (str. 63). Še bolj programski je drugi tekst, ki je hkrati poetično jedro celotnega Svetinovega pesniškega opusa: »Vsak umetnik, vsakdo, ki se smatra

za umetnika, ima /pravico ustvarjati svobodno, v skladu s svojim /idealom neodvisno od vsega./ Poezija je absolutna imaginacija, je čista in gola izmišljotina. Ko jo postavijo pred sveto inkvizicijo institutov Dobrega in Zlega, jo imenujejo Laž/.../Poezija je odločitev med ignoriranjem družbe in njeno ignoranco /.../« (str. 79)

Svetinova zbirka Vaša partijska ljubezen... je predvsem besedna aktualizacija absolutne notranje svobode: erotične, moralne, ideološko-nazorske, ostaja zavezana samo literarno-fiktivnemu mediju, čeprav bi v njej zlahka opazili tudi razmerje avtor-družba. V tem raz-

merju se družba- sprejemnik ne kaže v določeni značilni funkciji in opredelitvi, ker je avtorjeva svobodna ustvarjalna volja nad njo, ji daje svoj čisti pesniški produkt v pogled, ne da bi mogla s tem imeti kakršno koli družbeno-konstitutivno funkcijo, čeprav avtor kaže v svojem poznavanju tudi to možno razmerje. Je to samoobramba, zagovor, spoznanje, da je tudi absolutna umetnikova svoboda položena v pojavo resnico konkretnega sveta! Ali je to samo dokaz Svetinove življenjske zrelosti? Odgovora na zastavljeno vprašanje ne dajemo, saj nam bo nanj odgovorila predvsem avtorjeva poezija. Marijan Zlobec

Poročamo, glosiramo

KAJ PRAVZAPRAV?

(Zapiski nevedneža)

Že od nekdaj se sprašujem, od tistega prvega srečanja pred davnimi leti, ki ga zdaj ožarja čudovita svetloba mladostnega odkritja. (Griegov *Peer Gynt* je bil, se mi zdi, spomnim se »Jutra«.) Kar tistikrat me je zbudilo nekaj neprijetnega, ostalo kot trn v domišljiji. Hotel sem si pomagati, z domišljijo, pa ni šlo: »nekaj« se ni ujemalo. Včasih sem odrinil, včasih prezrl, dolgo (predolgo, ampak to vem danes) sem se trapil z lovljenjem senc po lastnih kotih. Bilo mi je kot na dlani, da sam ne razumem, ko je posvečenim vendar jasno, očitno po volji in meri. (Tisti časi, saj razumete, so siva preteklost, dandanes se lotevamo stvari raje na nasprotnem koncu: laže je, če je s sosedom narobe, ne z nami.) Silil sem se k doživljanju, velikokrat, se obešal na tujo zadovoljnost — ampak trn je kar zbadal, vedno bolj, postajalo mi je sitno in slednjič sem si dopovedal, da spotike pač ne bom dognal, da me presega.

Takrat sem nehal zahajati na baletne predstave. Za balet je šlo kajpak — in ujemala se ni glasba. Tisti trn je tičal natanko med obema. Če sem gledal s svoje plati, se ples navadno ni maral ravnati po muziki, če sem si zatisnil ušesa, je štrlel z odra kot ogolela veja, čudnih, ne vedno skladnih oblik. Nisem znal zadeti prave.

Bilo je v Križankah, nekaj let tega. Na redko posejani smo prestajali baletni koncert (lahko, da se je imenoval drugače, »gala« pa menda le ne). Kot je, vse kaže, postala navada — tudi letošnji ni bil boljši — se je že skraja sfižil v produkcijo. Dobesedno tiščal nam je pod nos butalsko ređovalnico in priložnost za veleumno odločanje po svetlih zgledih rimskih cesarjev: še slepec bi bil pri priči uganil, da bo znal na koncu čiste vesti in zadovoljen s seboj razvozlati križkraž korakov ter spustiti svoj »madona, ta pa zna« v pravo pušo. Daleč naokrog ni bilo pod milim nam umetniškim nebom nobene hujše zagate, spokojno so sijale zvezde